Przedpłata wraz z przesełką pocztową wynosi 5 zł. a. w. rocznie.

ZWIĄZEK.

REDAKCYA i Administracya we Lwowie przy placu Maryackim l. 9.

Pismo dwutygodniowe.

Organ Związku stowarzyszeń zarobkowych i gospodarczych.

Wychodzi 8. i 22. każdego miesiąca w objętości arkusza.

Nr. 1. Dnia 8. Stycznia 1884. XI. rocznik.

Od Redakcyi!

Zaszczycony zaufaniem Wydziału i Patrona Związku stowarzyszeń, objąłem z d. 1. stycznia b. r. redakcyę czasopisma „Związek“.

Dziesięcioletni okres czasu, jaki to pismo peryodyczne ma za sobą, jest dostatecznym dowodem jego użyteczności i potrzeby. „Związek“ przez cały czas swego istnienia był wiernem odbiciem działalności stowarzyszeń od ich zawiązku, był wyrazem ich pracy i postępu — był dla nich drogoskazem w czynnościach i wskazówką kierunku.

Obejmując wydawnictwo i redakcyę XI. rocznika „Związku“, mam przed sobą dobrze utorowaną drogę, nie pozostaje mi jak tylko iść tą drogą naprzód, wślad wielce zasłużonego mego poprzednika Dr. Alfreda Zgórskiego, a już tém samém uczynię zadość przyjętemu obowiązkowi.

Wchodząc w drugi okres dziesięciolecia, nie można jednak zapomnieć, że obowiązki w obec czytelników „Związku“ są trudniejsze, choćby z tytułu tyloletniéj przeszłości i że w stosunku do rozwoju stowarzyszeń, których jest organem, winien przyjąć szerszy pogląd, zamieszczając bardziéj wyczerpujące wiadomości. Spory dział informacyjny i administracyjny, który był podstawą do pouczenia pojedyńczych stowarzyszeń i ich funkcyonaryuszów o wewnętrznéj manipulacyi, musi nieco ustąpić miejsca kwestyom zasadniczym.

Znakomity rozwój stowarzyszeń zaliczkowych i zaufanie jakie pozyskały u ogółu, wkłada na nie trudniejsze wymagania, które przedewszystkiem skierowane być powinne do porzucenia wszelkiego deletantyzmu a wprowadzenia natomiast biurowéj karności i cechy dobrze zorganizowanych instytucyj finansowych. Pouczanie w tym kierunku będzie przedmiotem szczególniejszéj baczności ze strony redakcyi. Z reformą tą łączy się nowy dział czynności, jaki przybywa stowarzyszeniom ze stosunku z Bankiem krajowym.

Niewątpliwie ten zaszczytny dowód zaufania ze strony instytucyi krajowéj, przyczyni się do ugruntowania podstaw i do wszechstronnéj szerszej działalności stowarzyszeń, zwłaszcza z otwarciem działu hipotecznego. Przybywa zatem nowa czynność, któréj nie tylko mamy podołać, lecz dając dowód znajomości interesów poszczególnych powiatów, złożyć niejako świadectwo naszéj dojrzałości. Sprawom tym poświęci redakcya osobną rubrykę.

Z ugruntowaniem podstaw kredytu, wiąże się sprawa wprowadzenia tak pożądanego przemysłu krajowego, oraz poprawy stosunków handlowych, bez czego o dobrobycie naszego kraju i mowy być nie może. Szczególniejszą przeto uwagę zwrócić należy na stowarzyszenia handlowe i produkcyjne, których próby wykazały już odpowiedne rezultaty. Znakomitą usługę w tym kierunku wyświadczyć mogą stowarzyszenia zaliczkowe — od nich też i ich przewodników należy żądać inicyatywy, aby pożądany zwrot do rozbudzenia życia handlowego i przemysłowego, znalazł jak najszérsze praktyczne zastósowanie.

Wzmagający się wpływ szkodliwie działających stowarzyszeń, wkłada na pismo nasze obowiązek stać na straży ich sumiennéj i uczciwéj działalności, oraz przestrzegania tych, które zasadom tym sprzeciwiać się zechcą. Nie można bowiem pominąć tej najważniejszej okoliczności, że stowarzyszenia nasze obok pracy na polu poprawy dobrobytu, przez udzielanie zdrowego kredytu, popieranie handlu i tworzenia przemysłu, mają obowiązek w znacznej części być opiekunami ludu i nieść poradę tym, dla których kredyt jest bronią obosieczną i których trzeba przyuczyć do użycia go w taki sposób, by takowy dla nich i dla ogółu przyniósł pożytek.

Obejmując redakcyę organu, który jest wyrazem celów stowarzyszeń, mogę podołać pracy téj tylko na podstawie wspólnego działania i pomocy od tych, którzy na tym polu złożyli dowód swéj zbawiennéj działalności — liczę więc na współpracownictwo dotychczasowych zwolenników, oraz wszystkich, którzy się sprawą tego wydawnictwa interesują i żywię nadzieję, że pozostaną w dotychczasowym życzliwym stosunku do redakcyi — z mojéj strony mogę zapewnić o szczeréj chęci pracy i służenia dobru publicznemu, lecz licząc się z trudnościami wydawnictwa pisma peryodycznego w naszym kraju, proszę o pobłażliwość i poparcie, oraz o to życzliwe zaufanie, które wzbudza wiarę w pożytek i ochotę do wytrwania.

Lwów, dnia 1. stycznia 1884.

Władysław Terenkoczy.

Karne postanowienia ustawy kwietniowéj a c. k. władze polityczne.

Lat temu trzy, jak Związek stowarzyszeń i jego czasopismo zwróciło uwagę tak c. k. władz jak i publiczności na niektóre nadużycia, pojawiające się mianowicie w niektórych zwłaszcza małomiasteczkowych stowarzyszeniach zaliczkowych, zakładanych przez ludność izraelicką! I po latach trzech jedyny rezultat, że sprawa owych nadużyć stała się przedmiotem interpelacyi do c. k. rządu w czasie ubiegłéj sesyi sejmowéj i że usłyszeliśmy z tego powodu odpowiedź c. k. komisarza rządowego! A nadużycia jak były, tak są, z tą chyba zmianą, że tych skarg coraz więcéj i że już od czasu do czasu pojawiają się skargi w korespondencyach dziennikarskich.

Że te korespondencye dziennikarskie nie odnoszą żadnego skutku, jest naturalném, gdyż zazwyczaj bywają illustrowane interpretacyą prawa tego rodzaju, że każdy znający prawo w tym kierunku, ramionami tylko wzruszyć może, albo też bywają wysełane pod fałszywym adresem. Korespondenci czasopism odwołują się do sądów tam, gdzie tylko i jedynie władza polityczna wkroczyć może.

P. komisarz rządowy zaś w odpowiedzi swéj na interpelacyę w sejmie doń przez posła Merunowicza i towarzyszy wystósowaną, z niewiadomych przyczyn starał się opinię uspokoić, opierając się na przepisach ustawowych, które tu się nie stosują.

P. komisarz rządowy powołując się na §§. 36. i 88. ustawy kwietniowéj, na mocy których stowarzyszenie może być rozwiązanem zarządzeniem c. k. władzy politycznéj, jedynie wówczas, jeżeli z powodu przekroczenia ustawy nastąpiło orzeczenie sądu karnego i jeżeli to orzeczenie sądu karnego stało się prawomocnem, wypowiedział: „W tym ostatnim kierunku ... c. k. namiestnictwo dotąd nie miało sposobności korzystania z powyższego prawa, gdyż nie udzielono mu jeszcze żadnego wyroku sądowego, który mógłby spowodować orzeczenie, rozwiązujące spółkę przekraczającą ustawę.“

Zdaniem naszem, c. k. namiestnictwo będzie bardzo długo czekać na podobny wyrok, a pomimo tego dzieją się nadużycia nie z powodu naruszenia ustawy kwietniowéj tego rodzaju, któreby mogło wywołać wyrok karny, ale z powodu nieprzestrzegania przepisów, których przestrzeganie należy nie do sądów ani cywilnych i handlowych, ani też karnych, ale wyłącznie do c. k. władz politycznych. N i e p r z e s t r z e g a n i e t o z a ś p o c h o d z i z t ą d, i ż c. k. w ł a d z e p o l i t y c z n e n a w e t n i e w i e d z ą l u b w t y m w y p a d k u w i e d z i e ć n i e c h c ą, i ż o b o w i ą z e k t e n n a n i c h c i ę ż y.

W myśl §. 12. ustawy kwietniowéj „stowarzyszenie może pod swoją firmą nabywać prawa i zaciągać zobowiązania, nabywać własność i inne prawa rzeczowe nawet na gruntach, pozywać i być pozwane przed sąd.“

Stowarzyszenia mają zatem prawo do robienia wszelkich transakcyj kredytowych, o ile (rozumie się) transakcje te nie są ograniczone bądź samąże ustawą kwietniową, — bądź innemi ogólnie obowiązującémi przepisami prawnémi. Stowarzyszeniom wolno zatém przyjmować do obrotów kapitały obce w formie, jaką dla siebie za najwygodniejszą uznają.

Ustawa atoli kwietniowa przewidując, iż tak obszerne uprawnienie mogłoby dać powód do nadużyć, zastrzegło w §. 92., że „jeżeli stowarzyszenie chce zajmować się przedsiębiorstwami, co do których według prawa potrzeba mieć pozwolenie rządowe (koncesyą) jest obowiązanem postarać się o takie pozwolenie podług przepisów obowiązujących.“

Jakkolwiek brzmienie tego przepisu samo przez się jest bardzo wyraźnem, to jednak aby ile możności uniknąć wątpliwości, zaraz w następnym §. 93. wylicza ustawa takie przedsiębiorstwa, co do których „w szczególności potrzeba pozwolenia rządowego“ a mianowicie „do wydawania listów zastawnych, obligacyj na okaziciela opiewających i a s y g n a t k a s o w y c h p r z y n o s z ą c y c h o d s e t k i, tudzież do trudnienia się czynnościami ubezpieczenia.“

Aby nareszcie wskazać drogę uzyskania takiej koncesyi, a tem samém zaznaczyć, kto ma czuwać, iżby w tym względzie nie działy się nadużycia, wypowiada ustęp 2. tegoż paragrafu, że „p o z w o l e n i e n a t a k i e p r z e d s i ę b i o r s t w a u d z i e l a m i n i s t e r s t w o s p r a w w e w n ę t r z n y c h po zniesieniu się z innemi interesowanemi ministerstwami.“

W stowarzyszeniach o których mowa, dzieją się nadużycia w pierwszéj linji, jak to interpelanci zaznaczyli, zapomocą emisyi t. z. *Darlehensscheinów.* Co to są te Darlehensscheiny? Jest to rodzaj papiéru, który przyrzeka pewną sumę pieniędzy z góry oznaczoną, na jaką opiewają, oprocentowywać tak długo, póki nie nastąpi wypowiedzenie. Czy pieniądze te mają być wypłacone tylko do rąk tego, kto je stowarzyszeniu powierza, czyli też do rąk okaziciela *Darlehensscheinu*, nie odgrywa tu roli żadnéj. Papiér ten ma przeto wszelkie znamiona asygnaty kasowéj, jakkolwiek inaczéj został nazwanym i nadaje się do wszelkiego rodzaju nadużyć, jakie tylko z asygnatą kasową popełniać można. I papiér ten bywa puszczanym w świat pod okiem władz, bez wszelkiéj kontroli, wbrew najwyraźniejszemu przepisowi §§. 92. i 93. ustawy kwietniowej, a c. k. władze polityczne czekają z założonemi rękami na wyrok sądu karnego!

Gdy przed kilku laty c. k. starostom, którzy nie grzeszyli zbytnią znajomością przepisów prawnych, zdawało się, że przyjmowanie przez stowarzyszenia zaliczkowe wkładek oszczędności, wymaga koncesyi c. k. rządu, to oni wcale nie czekali i nie oglądali się na sądy, tylko po prostu zabraniali, i trzeba było aż interpelacyi w sejmie do c. k. komisarza rządowego, aby przypomnieć rozporządzenie c. k. ministerstwa spraw wewnętrznych z dnia 28. lutego 1874. l. 2779. orzekające, iż przyjmowanie takich wkładek, jeżeli książeczki nie są na okaziciela tylko na imię płatne, nie potrzebuje koncesyi. Zkądżeż teraz to kunktatorstwo?! To co pod względem książeczek oszczędności było nieznajomością prawa, tu jest obowiązkiem!

W sprawie *Darlehensscheinów* droga dla c. k. władzy politycznéj jasno jest nakreśloną: zabronić, póki nie uzyskają potrzebnéj koncesyi — a wobec wzbraniających się wywołać wyrok sądu karnego!

Że tak jest, a nie inaczéj, wskazują przepisy ustawy kwietniowéj. Są tacy, szczególnie pośród korespondentów do dzienników, którzy zgrozą się przyjmują, iż c. k. sądy rejestrują statuty stowarzyszeń, zawiérające postanowienia, że one mają zamiar trudnić się wydawaniem asygnat kasowych i t. p. Dla tych przypomnimy niektóre przepisy ustawy.

W myśl przepisów tejże, statuta powinny zawiérać postanowienia co do wymagań wymienionych w §. 5. Jeśli tym wymaganiom zadość uczyniono, sąd nie jest w prawie odmówić wpisania do rejestru stowarzyszeń, choćby statut zawiérał postanowienia, iż do zamierzonych przedsiębiorstw mają należeć i takie, dla których potrzebną jest koncesya. Sąd bowiem nie ma prawa zatwierdzania statutów, ale może jedynie przyjąć je do wiadomości. Sąd nie jest w prawie odmówić zarejestrowania tém bardziéj, ileże ustawa wyraźnie orzeka w §. 8., iż „przed wpisaniem w rejestr stowarzyszeń, stowarzyszenie jako takie nie istnieje“. Aby zaś nabyć jakieś prawo lub uzyskać koncesyą, potrzeba nieodzownie istnieć. Stowarzyszenie zatém musi przedtém istnieć, nim się postara o koncesyą. Stowarzyszenie musi przeto poprzednio mieć statut i firmę przez dotyczący sąd handlowy przyjęty do wiadomości i zapisany do rejestru, nim rozpocznie staranie u c k. władzy politycznéj o potrzebną mu koncesyą.

W duchu ustawy brzmienie statutu samo przez się niéma jeszcze mocy obowiązującéj, ustawa bowiem w §. 11. orzeka: „o stósunku prawnym członków pomiędzy sobą, rozstrzyga przedewszystkiem statut. Tenże odstępować może od przepisów ustawy niniejszéj (z d. 9. kwietnia 1873.) tylko w tych szczegółach, co do których to wyraźnie jest dozwolone“. Gdyby zatém były w statucie, nawet sądownie zarejestrowanym, postanowienia sprzeczne z ustawą, to takowe nie mają mocy obowiązującéj.

Postanowienia statutowe zatém same przez się nie mają żadnego znaczenia i nikogo nie powinny niepokoić, a już wcale niepotrzebnie niepokoją w odniesieniu się do t. z. stowarzyszeń żydowskich. Rozchodzi się tu nie o statut, ale o to, aby władze swój obowiązek znały i wykonywały, aby w szczególności c. k. władze polityczne pamiętały, iż w sprawach, co do których im przysłuża prawo udzielania koncesyi, przysłuża także obowiązek czuwania, iżby bez takiéj koncesyi nie wykonywano czynności, do których się nie ma prawa.

Rozchodzi się o to, aby władze polityczne znały zakres swego działania i zawsze go z całą świadomością i stanowczością przestrzegały! Niestety zaś, z żalem wypowiedzieć musimy, iż c. k. władze polityczne o prawie im pod względem emisyi asygnat kasow. przysługującym wcale nie mają wyobrażenia. Zaznaczamy to na podstawie doświadczenia. W zamiarze napisania niniejszego artykułu, udawaliśmy się do różnych instancyi, władz i osób, prosząc o wskazanie, jakie są wymagane prawne warunki, na podstawie których w ogóle można się starać o koncesyą na wydawanie asygnat kasowych, aby w ten sposób zbadać szczegółowo, o ile stowarzyszenia żydowskie wydawaniem *Darlehensscheinów* naruszają prawo — i nikt, literalnie nikt nie umiał nam w téj mierze jakichkolwiek dać wyjaśnień lub wskazówek.

Zygmunt Medveczky.

Redukcya stopy procentowéj.

Na żądanie Towarzystwa zaliczkowego we Lwowie, dozwolił lwowski Sąd powiatowy Sek. I. uchwałą z dnia 28. sierpnia 1883. l. 45146 na zaspokojenie sumy dłużnéj 104 złr. a. w. z prz. egzekucyę na ruchomościach dłużników F. K. i Ł. D., odmawiając równocześnie prośbie Towarzystwa o przyznanie umówionych aktem notaryalnym 12% odsetek zwłoki i przyznając bez dalszego podania przyczyn miasto takowych, tylko 6% odsetki zwłoki.

Na rekurs Towarzystwa od tego ustępu powyższéj uchwały, postanowił lwowski c. k. Sąd krajowy wyższy dnia 27. listopada 1883. do l. 25895. z uwagi, że prośba egzekucyjna na akcie notaryalnym — któremu moc egzekucyjna przysłuża — się opiéra, i w którym 8% a względnie 12% stopa umówioną została, z uwagi daléj, że zredukowanie procentów po myśli §§. 10., 12., 13. ust. z 28. maja 1881. l. 74. dz. p. p. tylko po poprzedniém postępowaniu na żądanie strony mogłoby nastąpić, a nigdy bez przesłuchania stron z urzędu zarządzoném być nie może — z przychyleniem się do rekursu, zarekurowaną uchwałę, o ile takowa do stopy procentowéj się odnosi, w ten sposób zmienić, że tą uchwałą dozwolona egzekucya na zaspokojenie odsetków po 12 od sta od powyższego kapitału się rozciąga.

Rozstrzygnienie to podajemy do wiadomości naszych Towarzystw, gdyż takowe jest zasadnicze i znacznéj doniosłości. *Dr. K.*

Udział notaryuszów w zarządzie Towarzystw zaliczkowych.

Poruszaliśmy już tę kwestyę w pismie naszém, a obecnie, w skutek zapytań od zawiązujących się Towarzystw zaliczkowych we wschodniéj części kraju, musimy znowu zaznaczyć nasze zapatrywanie.

Według §. 33. ustawy notaryalnéj z dnia 25. lipca 1871. nr. 75. Dz. pr. p. notaryusz niemoże sporządzać dokumentu notaryalnego w sprawach, w których sam jest interesowanym.

Według §. 32. tejże ustawy dokument notaryalny, sporządzony wbrew przepisom téj ustawy, nie ma mocy dokumentu publicznego.

W obec tych postanowień — zdaje nam się niewątpliwém, że notaryusz, który jest członkiem Towarzystwa zaliczkowego, (zwłaszcza z poręką nieograniczoną) niepowinien sporządzać aktów notaryalnych na pożyczki, z tego Towarzystwa zaciągnięte. — Jeżeli zaś, wbrew zacytowanym przepisom, notaryusz, będący członkiem Towarzystwa zaliczkowego, sporządza akta dla Towarzystwa, w takim razie dłużnicy Towarzystwa, na podstawie takich aktów zapozwani, mogą zarzucić, że te akta nie mają mocy dokumentów publicznych.

Zarzut taki jeszcze więcéj byłby uzasadniony, jeżeli notaryusz jest nietylko członkiem Towarzystwa, ale także członkiem jego Rady nadzorczéj.

W razie uwzględnienia takiego zarzutu, podniesionego przez dłużnika, akt notaryalny traci wszelką doniosłość, i Towarzystwo nie może z mocy aktu przeprowadzić doraźnéj egzekucyi, lecz musi przeciw dłużnikowi wystąpić z pozwem w zwykłéj drodze prawa, a każdemu wiadomo, jak długa jest ta droga, zanim doprowadzi do uzyskania wyroku, który dopiéro skoro stanie się prawomocnym, jest podstawą do kroków egzekucyjnych.

Zapewne nie ma żadnego Towarzystwa, które zechciałoby narażać się na tego rodzaju zarzuty ze strony dłużników swoich. — Że zaś zapatrywanie nasze nie jest odosobnione, świadczy przykład następujący:

W pewném Towarzystwie zaliczkowém w okręgu Złoczowskiego Sądu obwodowego był notaryusz członkiem towarzystwa. — Z powodu nowego wyboru Dyrekcyi, sporządzony został przez tegoż notaryusza protokół zgromadzenia ogólnego w myśl §. 87. ustawy notaryalnéj. Protokół ten przedłożono Sądowi obwodowemu złoczowskiemu celem zarejestrowania firmujących członków Dyrekcyi. — Sąd zwrócił prośbę bezskutecznie — wytykając niewłaściwość należenia notaryusza do Towarzystwa, dla którego akt sporządził. — Towarzystwo udało się do Związku z zapytaniem, co począć; — musieliśmy wyjaśnić, że postępowanie Sądu jest zupełnie prawidłowe, a skutkiem tego rzeczony notaryusz wystąpił z towarzystwa.

Zwracamy przeto uwagę założycieli Towarzystw zaliczkowych, że téj niewłaściwości już przy ukonstytuowaniu Towarzystw unikać należy.

Wreszcie zauważamy jeszcze, że według §. 40. ustawy notaryalnéj, nie może notaryusz występować jako połnomocnik w sprawach procesowych, w których sporządzony przez niego akt notaryalny ma być użyty jako środek dowodowy. Jeżeli zatem Towarzystwo zaliczkowe prowadzi egzekucyę na mocy aktu notaryalnego, to dotyczące podanie egzekucyjne do Sądu powinna wnieść sama Dyrekcya, lub jej syndyk, lecz nie notaryusz, u którego ów akt sporządzono.

Statystyka angielskich stowarzyszeń za r. 1881.

Jak corocznie, tak też i w roku ubiegłym zamieścił dr. F. Schneider w swém pismie „Blätter für Genossenschaftswesen“ na podstawie sprawozdania *Central*

Co-operative Board z kongresu stowarzyszeń w r. 1883 odbytego i na podstawie urzędowego sprawozdania, zestawienie o położeniu angielskich stowarzyszeń a mianowicie za rok czynności 1881 — z którego wyjmujemy ważniejsze daty.

Liczba istniejących z końcem roku 1881. stowarzyszeń doszła do cyfry 1077, podczas gdy w r. 1880 było 1067 wykazanych. W r. 1881 powstało 51 stowarzyszeń, zaś 41 zostało rozwiązanych. Z tych ostatnich istniały 10 dopiéro od roku 1878 lub później, 7 od r. 1874—1877, 7 od r. 1872 a reszta 17 od r. 1863—1871. A zatém wnosić z tego należy, że w Anglii stosunkowo wiele stowarzyszeń, już po krótkiem istnieniu żywot swój kończy. Do wniosku tego dojdziemy po zestawieniu następujących dat: Liczba w ogóle powstałych stowarzyszeń w Anglii po koniec roku 1881. wynosi poważną cyfrę 2267, z których pozostało przy końcu r. 1881. tylko 1077, z czego wypada, że 52·5 procent stowarzyszeń zostało z biegiem lat rozwiązanych. Jest to stosunek procentowy tak wielki, że niemoże iść w porównanie ani w przybliżeniu z niemieckiemi stowarzyszeniami i który nie świadczy pochlebnie o pewności poręki angielskich stowarzyszeń. Być może, że właśnie przy rozwiązaniu młodych stowarzyszeń, o ile to dotyczy stowarzyszeń spożywczych, nie powstają dla członków wielkie straty, jeżeli zaś były to przeważnie spółki produkcyjne, to skutki tych likwidacyi musiały być o wiele gorsze.

Jeżeli dalej zwrócimy uwagę na statystyczne cyfry, podane w almanachu *Wholesale Society* za r. 1883, który wykazuje za czas od r. 1850—1880. 224 bankructw stowarzyszeń produkcyjnych, z których 8 między r. 1850 i 1860, 44 między r. 1860 i 1870 a 119 miedzy r. 1870 i 1880. przypadają, zaś co do reszty nie można oznaczyć dokładnie daty i jeśli dalej tamże wyczytamy, że tą liczbą wcale ilość w bankructwo popadłych stowarzyszeń produkcyjnych wcale nie została wyczerpaną, to nasuwa się mimowoli obawa, że właśnie lepsze żywioły klas pracujących musiały brać udział w tych stratach, spowodowanych temi bankructwami. Także stosunek pozostałych do rozwiązanych stowarzyszeń przedstawia się w téj kategoryi towarzystw o wiele gorzéj, niżeli u stowarzyszeń angielskich w ogólności. Sprawozdanie kongresu przytacza mianowicie rezultaty 30 stowarzyszeń produkcyjnych, zaś między témi które nie dostarczyły zamknięć rachunkowych, znajduje się 12 towarzystw produkcyjnych tak, że ogólna liczba istniejących stowarzyszeń produkcyjnych dochodzi 42 wobec 224, które w ciągu 30 lat ogłosiły upadłość.

Potwierdza to ową starą prawdę, która powodowała Schultzego-Delitzscha do zachowania największéj ostrożności przy zakładaniu towarzystw produkcyjnych i do przestrogi, że jest to n a j t r u d n i e j s z ą f o r m ą s t o w a r z y s z e n i a a z a r a z e m s z c z y t e m c a ł e g o s y s t e m u. Dla nas są te liczne upadłości angielskich stowarzyszeń produkcyjnych dla tego ciekawe, raz, że przypadają w znacznéj części w czasie po zaprowadzeniu ograniczonéj poręki a powtóre dla tego, że nie nadużyto tych wypadków do narzucenia prawodawczych usiłowań, aby poddać stowarzyszenia pod nadzór państwa i tém samém ustawodawstwa i państwa do odpowiedzialności za wynikłe straty niepociągnąć. Nie dano się uwieść temi niepowodzeniami, aby zasadę samopomocy spaczyć i dozwolić urzędnikom państwa wkroczyć w interes stowarzyszeń, choćby kosztem poniesionych strat. Taka bowiem narzucona opieka byłaby w Anglii poprostu niemożliwą.

Wiadomo, że ustawy państwowe angielskie żądają, do prawnéj istności pewnego stowarzyszenia udziału, co najmniéj siedmiu członków. Pomimo tego przytacza urzędowe sprawozdanie trzy stowarzyszenia, które mniejszą liczbę członków wykazują, z czego wypływa, że przepisy prawne w Anglii bywają wykonywane ze szczególniejszą pobłażliwością.

Urzędowe sprawozdanie podaje zamknięcia rachunkowe 865 stowarzyszeń i wymienia nadto 194, które takowego nie przysłały. Zaś sprawozdanie Central-Board zamieszcza zamknięcia 971 stowarzyszeń (wobec 953 w r. 1880), zawiera więc daty od 88 towarzystw, których sprawozdanie urzędowe nie posiada i od 18 innych, o których istnieniu w urzędowym sprawozdaniu niema żadnéj wzmianki.

Zamknięcia tych 971 stowarzyszeń są w tabeli *A.* umieszczone. Przy tém jednak zauważyć należy, że 106 stowarzyszeń, których zamknięcia urzędowe sprawozdanie nie zamieszcza, ominęły w swych wykazach cyfer dotyczących kosztów przedsiębiorstwa, w których zawarte są także procenta od włożonego kapitału własnego (dywidendy), oraz wypłaconych procentów od kapitałów lokowanych i wysokość tychże kapitałów, tak że w tabeli podane cyfry dotyczą tylko 865 stowarzyszeń, zawartych w urzędowym sprawozdaniu.

Przeciętna liczba członków jednego stowarzyszenia wynosi 574 wobec 552 w r. 1880; przeciętna ze sprzedaży 21.767 funt. szterl. (1880: 21.121 fnt. szt.); sprzedaż ta wynosiła 8·5 wartości całego zapasu towarów, wykazanego z końcem roku 1881. Na kapitał zakładowy przypadało u jednego stowarzyszenia 6.715 fnt. szter. (1880: 6.092 fnt. szter.) na jednego członka 11·7 fnt szter. (1880: 11·0 fnt. szter.), na pożyczki u jednego stowarzyszenia 1.228 fnt. szter. (1880: 1.180 fnt. szter.) Wysokość funduszu rezerwowego nie jest podana; podług spawozdania z kongresu w roku 1882,

Tabela A.

Rodzaj stowarzyszeń	Liczba stowarzyszeń	Liczba członków z końcem r. 1881.	Sprzedaż towarów funt. szterl.	Zapas towarów z końcem r. 1881. funt. szterl.	Koszta handlu wraz z dywidendą od kapitału funt. szterl.	Procent i zysk na kapitały wkładowe fnt. szterl.	Zysk lub strata funt. szterl	Kapitał wkładowy oprócz interesu towarowego funt. szterl.	Kapitał akcyjny funt. szterl.	Pożyczki funt. szterl.	Część użyta na cele dobroczynne fnt. szterl.
I. Stowarz. dystrybucyjne.											
Ogólne stowarzyszenia handlu drobnego (spożywcze):											
Civil-Serwice	1	8.410	1,488.507	290.415	151.193	1.154	29.457	35.485	322.628	14.246	—
Systemu Rochdala . . .	764	475.474	13,140.798	1,718.585	905.162	87.666	1,201.379[1]	3,147.887	4,980.329	529.136	11.199
„ „ rozszerzony	104	33.692	1,063.769	132 123	—	—	324.637	—	382.971	50.471	1.809
	869	517.576	15,693 074	2,141.123	1,056.355	88 820	1,655.473	3,183.372	5,685.928	593.853	13.008
Specyalne Towarzystwa spożywcze:											
Gospodarcze	3	443	21.553	2.421	1.082	7	833	1.993	5.664	—	—
Węgli	6	2.040	58.117	6.090	12.301	1	1.172[2]	1.524	21.844	2 516	—
Kawy	2	258	3.330	59	839	43	268	—	1.600	700	—
Dzienników	1	193	4.933	175	252	40	377	1.588	1.580	175	—
Fortepianów	2	54	404	—	13	—	14	—	160	—	—
Prochu i świéc	1	128	1.000	2	29	—	184	—	16	—	—
Wina	1	841	11.276	6.888	1.549	—	840	—	891	891	—
	16	3.957	100 613	15 635	16.065	91	3.738	5.105	31 755	3.959	—
Stowarzyszenie handlu hurtownego:											
Wholesale	1	621[6]	3,570.453	258.291	61.538	237	45.366	179.051	156.051	382.061	—
Stowar. handlu materyałów	1	593	137.663	19.047	3.557	—	250	—	6.778	3.097	—
	2	1.214	3,708.116	277.338	65.095	237	45.616	179.051	162.829	385.158	—
II. Stowarz. prudukcyjne.											
Młyny	13	19.059	1,348.075	88.302	56.813	1.113	48.271[3]	47.924	279.765	69.428	—
„ systemu Rochdala .	2	1.418	224.867	54.311	?	?	6.650	?	97.567	80	—
Gospodarcze	1	103	1.490	242	175	—	72	—	476	—	—
Fabryki	14	1.368	93 544	19.499	17.193	199	4.008[4]	13 473	40 997	13.175	4
	30	21.948	1,567.976	162.354	74.181	1.312	59 001	61.397	418.805	82.683	4
III. Różne Stowarzyszenia.											
Bankowe	2	283	250	?	?	972	—	8 396	2.857	7.982	—
Rzeźnicze	1	345	1 589	244	232	—	—	1.580	1.132	720	—
Transportowe	2	276	939	—	?	—	—	1.180	911	642	—
Rolnicze i budowlane . .	48	5.371	73.354	37.347	2.295	2.392	957[5]	221.512	118 008	117.731	—
Socialne stowarzyszenia .	1	45	—	—	108	6	15	—	30	29	1
	54	6.320	76.132	37.591	2 635	3.370	972	232.668	122.938	127.104	1
Ogólna suma I., II. i III. .	971	558.009	21,145.911	2,474.041	1,214.331	39.830	1,764.800	3,661.593	6,520.250	1,192.757	13.013

[1]) Tu jest wykazana strata 5.750 funt. szterl. — [2]) Tu 2 funt. szterl. straty. — [3]) Tu 1.280 funt. szter. straty. — [4]) Tu 8.232 funt. szterl. straty. — [5]) Tu 91 funt. szterl. straty. — [6]) Członkami są stowarzyszenia, w liczbie 367.978 pojedyńczych członków.

wynosił takowy u 794 angielskich stowarzyszeń z końcem r. 1881. 224.680 fnt. szter.

Spółki spożywcze systemu pionierów z Rochdal, opanowują tak jak i poprzód, większą część terenu stowarzyszeń. Z 971 towarzystw istniejących, należy do tego systemu 868 z kwotą 14 milionów funt. szter. rocznéj sprzedaży towarów. Ich potrzebom służy przeważnie skład hurtowny *Wholesale society* z kwotą $3\frac{1}{2}$ milionów fnt. szter. rocznego targu. Do spółki téj należy przeważna część tych stowarzyszeń jako członkowie, oraz niektóre towarzystwa produkcyjne, które zbywają swój wyrób w tym stowarzyszeniu, wchodzą wskład jego członków.

Jedno z największych stowarzyszeń spożywczych jest spółka urzędników pod firmą *Civil-Service-Supply-Association*, któréj nie tyle zależy na gromadzeniu kapitałów, jak na możliwie tanich cenach sprzedaży. Tak jak u wszystkich stowarzyszeń spożywczych, można i tutaj kupować tylko za gotowe pieniądze, ale zysk nie przypada kupującym, podług ilości zakupna, lecz tylko akcyonaryuszom. Wprawdzie nie tylko akcyonaryusze mają prawo kupowania towarów, używając przy tém przywileju, że im towar bywa do domu dostarczany, ale i obcy używają tego prawa za mierną opłatą wstępnego.

Między produkcyjnémi stowarzyszeniami, zajmują młyny zbożowe wybitne stanowisko. Osiągnęły one w r. 1881 obrót dochodzący od 4 do 5 razy pomnożonego włożonego kapitału i zysk wynoszący około 17 procent kapitału zakładowego.

Z pomiędzy stowarzyszeń fabrycznych, poniosło jedno stratę 8.232 funt. szter., lecz w ogólności wykazały one w przecięciu 10 procentowy zysk od włożonego kapitału. Kapitał zakładowy przypadał w wysokości 30 funt. szter. na jednego członka, czyli znacznie więcéj jak przeciętna funduszów własnych u ogółu stowarzyszeń angielskich.

Z „różnych stowarzyszeń“ najbardziej zajmujące są towarzystwa bankowe. Tych jest 2, gdyż do dawniéj istniejącego *Trading Bank* (bank handlowy), przybywa w Londynie jeszcze jedno, które podaje w swym sprawozdaniu także ze sprzedaży towarów uzyskaną kwotę 250 funt. szterl.; nie jest więc wyłącznie towarzystwem zaliczkowém, lecz także i konsumcyjném. Formularz podanéj tabeli nie jest odpowiedni dla towarzystw zaliczkowych, można jednak z takowéj się przekonać, że w porównaniu z rokiem 1880, objętość interesu tych stowarzyszeń, przybrała większy rozmiar.

Najliczniéj są reprezentowane i najbardziéj rozwiniętą czynność mają, stowarzyszenia uprawy ziemi i budowy. Te ostatnie należy jednak odróżnić od towarzystw budowniczych *(Building Societies)*, które są oparte na osobnéj ustawie i których ostatni wykaz urzędowy w liczbie 1.528 podaje.

W ogólności jednak cyfry podane w tabeli niniejszéj świadczą wymownie, że ustrój angielskich stowarzyszeń, we wszystkich jego tak licznych i swego rodzaju właściwych gałęziach, zdradza ciągle wzrastający rozwój — rozwój, który wzmaga jeszcze to żywe zainteresowanie się ogółu, bo nawet wybitniejsi mężowie stanu opierają swe dążności na zasadach stowarzyszeń, mimo znacznéj liczby nieudałych przedsięwzięć, i że prawodawcze czynniki Anglii złożyły dowód swego uznania dla téj idei, gdy w układaniu ustaw umieli uszanować zasadę samopomocy i samodzielności stowarzyszeń, jako podstawę ich istnienia.

Ruch stowarzyszeń.

Zmiany w rejestrach stow. zarobkowych i gospodarczych. Dziennik urzędowy ogłasza w miesiącu grudniu ubiegłego roku następujące zmiany w rejestrach stowarzyszeń zarobkowych i gospodarczych:

Nowe stowarzyszenia. Kasa zaliczkowa w Radziechowie, stowarzyszenie zarejestrowane z ograniczoną poręką z siedzibą w Radziechowie. Statut z d. 23. września 1883. Przedmiotem przedsiębiorstwa jest dostarczanie członkom na umiarkowany procent gotowych pieniędzy. Dyrekcya składa się z 3 członków: pp. Józef Jahr, Izrael Eker, i Selig Reiss, zaś Simhe Geisler i Berl Drok jako zastępcy. Do ważności zobowiązania potrzeba podpisu przynajmniéj dwóch członków Dyrekcyi. Za wszelkie zobowiązania stowarzyszenia ręczy każdy członek prócz swoim udziałem, jeszcze i dalszą kwotą w wysokości tego udziału, a nadto i sumą trzechset złr. w. a. Publiczne ogłoszenia zamieszczane będą w „Gazecie lwowskiéj“ lub w innym codziennym piśmie politycznėm wychodzącym we Lwowie. (C. k. sąd obwodowy jako handlowy w Złoczowie. Uchwała 24. listopada 1883 l. 10.694).

Towarzystwo zaliczkowe w Uhnowie, towarzystwo zarejestrowane z nieogr. poręką. Statut z d. 12. kwietnia 1883. Przedmiotem przedsiębiorstwa jest dostarczanie członkom na umiarkowany procent gotówki, potrzebnéj im do obrotu w gospodarstwie, handlu i przemysłu. Dyrekcyę składają pp.: Jossel Kanner jako kierownik biura, Józef Kanner jako dyrektor, Berl Rothberger jako kasyer a Mojżesz Lewi 2 im. Margulies jako kontrolor. Zastępcą pierwszego jest Mechel Klag, drugiego Izrael Zuckermann, a trzeciego Naftali Hermann. Sekretarzem jest Sacher Reichler a tegoż zastępcą Eisyk Waldbaum. Wszelkie ogłoszenia zamieszczane będą w „Gazecie lwowskiéj“. Do ważności zobowiązania towarzystwa

w obec osób trzecich potrzeba przynajmniej podpisu dwóch członków dyrekcyi. (C. k. sąd krajowy jako handlowy we Lwowie. Uchwała z d. 30. czerwca 1883. l. 26.587).

Zmiany w Dyrekcyi. Towarzystwo zaliczkowe w Lubaczowie, stow. zarej z nieogr. poręką. Na ogólném zgromadzeniu odbytém d. 27. czerwca 1883 r. w miejsce dotychczasowéj Dyrekcyi wybrano: pp. Jana Złonkiewicza dyrektorem, Michała Góreckiego kasyerem (ponownie), Mikołaja Laszkiewicza (dawnego dyrektora) kontrolorem. (C. k. sąd krajowy jako handlowy we Lwowie).

Towarzystwo zaliczkowe w Samborze, spółka zarej. z nieogr. odpowiedzialnością, Na ogólném zgromadzeniu odbytém d. 26. sierpnia 1883. obrani zostali dyrektorami: pp. Juljusz Hajsig, Juljusz Sobota i Bronisław Bukietyński a zastępcami dyrektorów: pp. Franciszek Panesz, Karol Maresz i Maciéj Strec. Oraz zmieniono statut w ten sposób, że do §. 3. dodano ustęp 6ty, iż przedmiotem przedsiębiorstwa będzie także utrzymanie kantoru wymiany papierów wartościowych na giełdzie wiedeńskiéj notowanych, monet obcokrajowych i monet złotych. (C. k. sąd obwodowy jako handlowy w Samborze).

Zmiana statutów. Towarzystwo ochrony mniejszéj własności ziemskiéj w Mielcu, zniegran. poręką zarejestrowane. Na podstawie uchwały Walnego zgromadzenia odbytego d. 15. marca 1883. zmieniono §. 24. statutu, który obecnie tak opiewa: „Rada zawiadowcza składa się z 9ciu członków, których wybiera z grona stowarzyszenia ogólne zgromadzenie, absolutną większością głosów, na przeciąg lat trzech", oraz §. 58. statutu, którego osnowa opiewać będzie, że wpłacone udziały przez członków, mogą wynosić najmniéj 20 zł. a najwięcéj 1.000 zł. w. a. (C. k. sąd obwodowy jako handlowy w Tarnowie).

Dalsza organizacya zastępstw Banku krajowego. Dyrekcya Banku krajowego rozpoczęła dalsze rokowania z towarzystwami zaliczkowemi o zastępstwo w następujących powiatach: 1. Bircza-Dobromil, 2. Bochnia, 3. Chrzanów, 4. Cieszanów, 5. Gródek, 6. Jasło, 7. Jaworów, 8. Kałusz, 9. Limanowa, 10. Mielec, 11. Nadwórna, 12. Rohatyn, 13. Sanok, 14. Śniatyn, 15. Sokal, 16. Tłumacz i 17. Zbaraż. Razem zatem w 42 powiatach zastępstwa Banku krajowego wkrótce otwarte będą.

Zastępstwa otwarte. Następujące Towarzystwa podpisały już układ z Bankiem krajowym, na mocy którego otwarły już czynności objęte zakresem przydzielonym :

1. Towarzystwo zaliczkowe w Brzesku;
2. Towarzystwo zaliczkowe w Dąbrowéj;
3. Towarzystwo zaliczkowe w Łańcucie;
4. Towarzystwo zaliczkowe w Przemyślanach;
5. Towarzystwo zaliczkowe w Samborze;
6. Spółka handlowo-rolnicza w Stanisławowie;
7. Towarzystwo zaliczkowe w Tarnowie.

Kolegium cenzorów w Banku krajowym uchwaliło na posiedzeniu dnia 29. grudnia ub. r., kredyt bezpośredni dla 57 stowarzyszeń w kwocie 352.000 zł. a kredytu pośredniego 32 stowarzyszeniom w kwocie 59.000 zł. Nadto przypuszczono 4 stowarzyszenia do kredytu bankowego z kwotą 210.000 zł.

Towarzystwo zaliczkowe w Birczy. Rada zawiadowcza uchwaliła na posiedzeniu dnia 21. grudnia z. r. odbytém, zniżyć stopę procentową od udzielanego kredytu z 8% na 7% począwszy od 1go stycznia b. r.

W Grzymałowie ma być wkrótce założone Towarzystwo zaliczkowe.

Półroczny rachunek

Funduszu zaopatrzenia funkcyonaryuszów Stowarzyszeń zarobkowych i gospodarczych.

Stan czynny:

1. Koszta założenia		58 zł. 53 ct.
2. Lokacye:		
a) Kasa zaliczkowa Nowy Sącz	548·58	
b) Towarz. zaliczk. Drohobycz	543·67	
c) „ wzaj. kred. Lwów	533·16	
d) „ zaliczkowe Bircza	531·65	
e) „ „ Rozdół	521·43	
f) „ „ Limanowa	516·25	
g) „ „ Rohatyn	505·—	
h) „ „ Radziechów	504·66	4204 „ 40 „
3. Gotówka w kasie lwowsk. Tow. zaliczk.		299 „ 61 „
4. Koszta administracyi . . .		6 „ 28 „
Razem . .		4568 zł. 82 ct.

Stan bierny:

5. Udziały . . . . , .	4449 zł. 02 ct.
6. Zysk przeniesiony	5 „ 96 „
7. Odsetki za II. półrocze 1883 r. .	113 „ 84 „
Razem . .	4568 zł. 82 ct.

Stan udziałów z d. 31. grudnia 1883.

Pp.: 1. Zgórski 617·80, 2. Żabicki 567·80, 3. Jaworowski 272·57, 4. Ulmer 193·70, 5. Paczoski 176·77, 6. Walloch 159·51, 7. Białaczewski 133·07, 8. Justian 108·27, 9. Wyszyński 440·25, 10. Terenkoczy 220·29, 11. Niewiadomski 142.05, 12. Medveczky 151·87, 13. Müller 33·69, 14. Kornberger 58·50, 15. Manasterski 76·50, 16. Gołębiowski 140·46, 17. Łączyński 68·77, 18. Suderski 25·65, 19. Mrozowski 133·73, 20. Rojek 84·—, 21. Nowakowski 94·50, 22. Machnikowski 36·—, 23. Małuszyński 60·—, 24. Oponowicz 22·50, 25. Hubicki 41·30, 26. Zagórski 136·87, 27. Żardecki 93·—, 28. Wiatr 50·82, 29. Popławski 33·—, 30. Żabka 24·—, 31. Panejko 19·20, 32. Szufa 20·64, 33. Gostkowski 7.94, 34. Rudzki 4.— Razem z kwotą 4.449 zł. 02 ct.

We Lwowie dnia 5. stycznia 1884.

Narcyz Ulmer.

Wydawca i odpowiedzialny redaktor: *Władysław Terenkoczy.*

Z I. Związkowéj Drukarni we Lwowie, Hotel Żorża.